

GENDER V DŮCHODECH – PÉČE O DĚTI V DŮCHODOVÝCH SYSTÉMECH EVROPSKÝCH ZEMÍ

GENDER IN PENSIONS – CHILDCARE IN THE PENSION SYSTEMS OF EUROPEAN COUNTRIES

Martin Holub¹

Abstrakt

V mnoha odborných pracích se ukazuje, že jednou z příčin rozdílné výše důchodů mužů a žen může být přerušení výdělečné činnosti z důvodu narození a následné výchovy dětí. Předkládaný článek shrnuje danou problematiku, poukazuje na faktory vedoucí k genderové nerovnosti ve výši důchodů a přináší přehled používaných způsobů zohlednění dob výchovy v důchodových systémech vybraných evropských zemí. Nastavení parametrů důchodového systému a způsob a rozsah zohlednění dob mateřství a výchovy dítěte v důchodovém systému je jednou z efektivních cest, jak genderové rozdíly ve výši důchodů zmírnit. Péče o dítě je stále vykonávána převážně ženami – z toho důvodu u žen častěji, než u mužů dochází k přerušení či omezení pracovní kariéry.

Klíčová slova

Genderové rozdíly v důchodech, genderové rozdíly v odměňování, důchody, náhradní doba pojištění, nepříspěvkové doby, péče o dítě

Abstract

A number of expert papers have revealed that one of the reasons for the gender pension gap comprises the interruption of the working career due to the birth and subsequent upbringing of children. The presented paper provides a summary of this issue and points to the factors that lead to gender inequality in the amount of the pension, and provides an overview of the methods used to take into account childcare within the pension systems of selected European countries. The setting of the parameters of the pension

¹ Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., Praha

system and the approach to, and extent of the consideration of periods of motherhood and raising children in the pension system, is one of a number of effective ways in which to reduce the gender pension gap. Childcare remains primarily the responsibility of women, which is associated with more frequent interruptions to, or reductions in the length of the working career due to raising children for women than for men.

Keywords

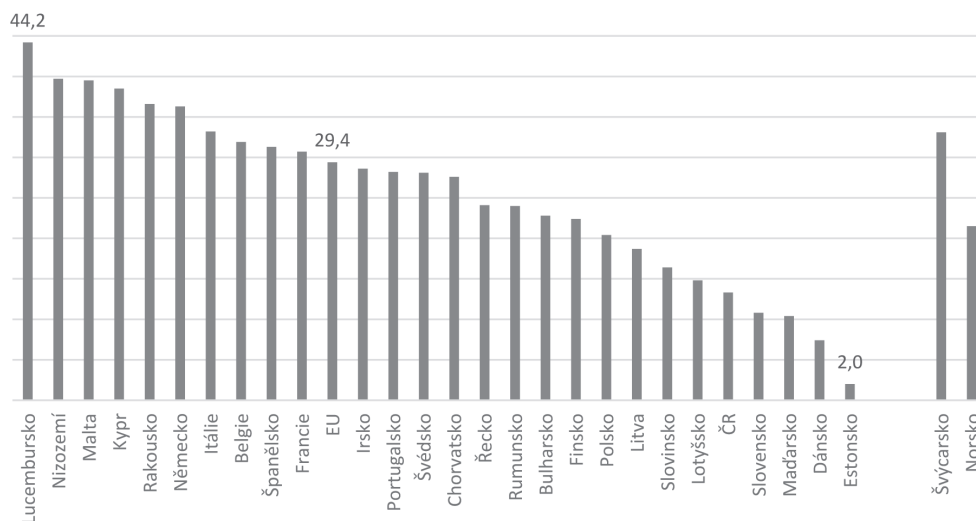
Gender pension gap, gender pay gap, pensions, replacement insurance period, non-contribution periods, child care

ÚVOD

O otázce genderové nerovnosti se v současné době na světové úrovni hojně diskutuje. Velké pozornosti se dostává zejména příjmové nerovnosti, a to jak u příjmů z ekonomické aktivity, tak příjmům vypláceným prostřednictvím důchodových systémů. Jedním z hlavních cílů důchodových systémů je zajistit účastníkům příjmy dostatečné pro důstojný život po ukončení období jejich ekonomické aktivity. S ohledem na demografický vývoj se dostává do popředí zájmů zejména dlouhodobá udržitelnost důchodových systémů a s tím i genderové rozdíly ve výši důchodů. Podle Eurostatu měly ženy v roce 2019 v zemích EU v průměru důchod o 29 % nižší než muži (Eurostat (a), 2021). Zároveň lze pozorovat také pozitivní trend, kdy se rozdíl v důchodech mužů a žen v zemích EU snižuje, neboť ještě v roce 2010 rozdíl mezi průměrným důchodem muže a ženy v zemích EU činil 34 % (Eurostat (a), 2021). Rozdíl mezi důchody je v rámci zemí EU značně variabilní – největší rozdíly ve výši důchodů mezi muži a ženami můžeme pozorovat v Lucembursku, na Maltě, v Nizozemí, v Rakousku, na Kypru a v Německu. Naopak nejnižší rozdíly ve výši důchodů mezi muži a ženami jsou identifikovány v Estonsku, v Dánsku, na Slovensku, v Česku a v Maďarsku.

Graf 1 Genderové nerovnosti ve výši důchodů v zemích EU 2019

(rozdíl ve výši důchodu mužů a žen ve věku 65 a více let v %)

Zdroj dat: Eurostat (b)2021

Při zkoumání genderové nerovnosti ve výši důchodů v zahraničních důchodových systémech bylo identifikováno několik hlavních zdrojů genderových nerovností. Za jednu z hlavních příčin jsou označovány genderové příjmové nerovnosti v období ekonomické aktivity na trhu práce (Vara, 2013) (Gough, 2001). Adami ve svém výzkumu příjmové nerovnosti rozšiřuje další faktory vedoucí ke genderové nerovnosti ve výši příjmů, jako je např. délka pracovní kariéry, velikost pracovního úvazku či dosažené vzdělání (Adami, 2013). Frericks a kol. ve svém výzkumu upozorňuje na fakt, že v Německu a Francii ženy při návratu na pracovní trh po ukončení péče o dítě nastupují za nižší mzdu, než jakou dosahují ostatní zaměstnanci bez přerušené kariéry (Frericks a kol., 2008).

Dalším významným zdrojem genderové nerovnosti v důchodu je období mateřství a doby péče o děti. Bonnet a Benoit v rámci francouzského důchodového systému zkoumá výši gender pension gap na příkladu žen narozených v letech 1950 až 1966. Uvažují hypotetickou situaci, když by nebyly při výpočtu důchodu pečujícím matkám započteny kredity pro pečující, a dochází k závěru, že gender pension gap se zvyšuje s počtem vychovaných dětí (Bonnet, Benoit 2020). Codorniu se zaměřuje na hledání příčin gender pay gap ve španělském důchodovém systému a konstatuje, že největší výskyt událostí vedoucích k nízkým důchodům žen se kumuluje okolo věku 30 let – tedy ve věku, kdy ženy přerušují pracovní kariéru z důvodu péče o děti a rodinu (Codorniu 2021). Toto období se vyznačuje odlišnou charakteristikou pracovní kariéry matky/pečující osoby od jedince, který o děti nepečuje. Jedná se zejména o častější mezery v kariéře pečujících osob, výši pracovního úvazku, kdy pečující osoby častěji využívají částečné úvazky, délku pracovní kariéry, která je u pečujících osob kratší než u nepečujících a může na ni mít vliv i odlišně

stanovený věk odchodu do důchodu pro osoby pečující o děti. Vliv na výši příjmu může mít i rozdílná zaměstnanost mužů/žen v různých sférách národního hospodářství.

Problematické přerušení pracovní kariéry v důsledku výchovy dětí se též věnuje OECD ve své publikaci *Pensions at a Glance 2019*, kde se v samostatné kapitole zabývá dopadem přerušení pracovní kariéry v důsledku péče o dítě na důchodové nároky (OECD (a) 2019). Otázka vlivu mateřství a péče o dítě na důchodové nároky byla též řešena na půdě Evropského parlamentu (Lodovici a kol. 2016) ve studii, která se věnuje rozdílu ve výši důchodu v případě bezdětných žen a matek vychovávajících dítě.

Halvorsen a Pedersen při zkoumání genderových rozdílů a reformy důchodového systému Norska konstatují, že model a nastavení důchodového systému mají vliv na výši ukazatele gender pension gap (Halvorsen, Pedersen 2019). Nastavení a parametry důchodového systému mohou mít vliv na genderové nerovnosti ve výši důchodů, a to tím, že buď prohlubují genderové rozdíly pramenící z nerovností existujících na trhu práce, či naopak na jejich zmírňování či eliminaci. Např. rozdílné stanovení zákonného věku odchodu do důchodu pro muže a ženy, může zapříčinit/zvýraznit genderové rozdíly ve výši důchodů. Naopak např. zohlednění dob mateřství či výchovy dítěte při posuzování nároku na starobní důchod či při výpočtu jeho výše pak může genderové nerovnosti ve výši důchodu snížit/eliminovat.

V dalším textu se budeme věnovat zohlednění mateřství a dob výchovy dětí v důchodových systémech vybraných evropských zemí (země řazeny abecedně) jako způsobu přispívajícímu ke snižování genderové nerovnosti v důchodech.

Způsoby zohlednění dob výchovy v důchodových systémech

V odborné literatuře a praxi se setkáváme při zohlednění dob výchovy dítěte v důchodovém systému s následujícími způsoby:

- zohlednění doby výchovy dětí jako náhradní/nepříspěvková doba pojištění
- zohlednění doby výchovy dětí různými bonusy či zvýhodnění při stanovení nároku na důchod/při výpočtu důchodu
- zohlednění doby výchovy dětí pomocí speciálních systémů pro matky (rodiče)
- zohlednění doby výchovy dětí formou slev na pojistném za vychované dítě
- zohlednění doby výchovy dětí formou asignace pojistného dětmi ve prospěch rodičů

Důchodový systém ČR je vystaven na konceptu sociálního pojištění, ve kterém dochází ke kombinaci principu pojištění a solidarity. Princip pojištění (ekvivalence) se odráží ve vztahu mezi zaplaceným pojistným a výší důchodové dávky. Princip solidarity, kterým se tento vztah narušuje, je v českém důchodovém systému vyjádřen mimo jiné zápočtem náhradních dob pojištění. Ty se týkají období, po které nebylo placeno pojistné, avšak přesto se berou v úvahu při stanovení důchodových nároků. Studie VÚPSV z roku 2004 přinesla zjištění, že doba péče o dítě je nejvýznamnější nepříspěvkovou dobou v českém důchodovém systému, činila plnou třetinu všech zohledňovaných nepříspěvkových dob.

Česká republika

V České republice je doba péče o dítě zohledněna jako náhradní doba pojištění, která má vliv jak na získání důchodového nároku, tak na výši důchodu. Za náhradní dobu pojištění se považuje doba péče o dítě ve věku do čtyř let. Fakticky tak tedy zahrnuje období mateřské a rodičovské dovolené. Tato náhradní doba pojištění jako jediná nemusí být získána na území ČR. Jako náhradní doba pojištění se dále hodnotí doba péče o dítě mladší 10 let, které je závislé na péči jiné osoby ve stupni I., a dále o dítě bez omezení věku ve stupni závislosti II. až IV. Péči lze započítat pro účely budoucích důchodových dávek jak ženám, tak mužům. Tutéž dobu péče však nelze započítat současně více osobám, rodiče/pečující osoby se musí dohodnout, kdo z nich konkrétní dobu pro své budoucí důchodové nároky využije. Obecně platí, že pokud pečuje ve stejné době více osob, započítává se doba té osobě, která pečovala v největším rozsahu.

Dále je v ČR umožněno ženám narozeným před rokem 1971 snížení věkové hranice odchodu do důchodu podle počtu vychovaných dětí. Podmínkou je, že žena o dítě ve věku před dosažením zletilosti osobně pečovala po dobu deseti let, přičemž tato doba nemusí být souvislá. Základní snížení věkové hranice je odstupňované podle počtu vychovaných dětí. Při jednom vychovaném dítěti se důchodový věk zkracuje o 1 rok, při dvou vychovaných dětech o 2 roky, při třech a čtyřech vychovaných dětech o 3 roky a při pěti a více vychovaných dětech se důchodový věk snižuje o 4 roky. Toto platí pro ženy narozené před rokem 1939. Pro další generace žen dochází k postupnému navyšování důchodového věku, které odbourává závislost důchodového věku žen na počtu vychovaných dětí. K úplnému sjednocení důchodového věku mužů a žen (bez ohledu na počet vychovaných dětí) dojde pro generaci narozených v roce 1972.

Dánsko

V základním důchodovém schématu jsou zahrnuty všechny osoby s trvalým pobytem na území Dánska. Doby nevýdělečné činnosti z důvodu péče o dítě nemají vliv na výši důchodu, jsou zahrnuty automaticky.

V zaměstnaneckých schématech ATP jsou za doby pobírání mateřských, otcovských či rodičovských dávek placeny zvýšené příspěvky. Příjemci dávky hradí 1/3, 2/3 jsou placeny vládou. Maximální rozsah tohoto období je stanoven na 52 týdnů. Využít období zvýšených příspěvků mohou oba rodiče. Matka v rámci mateřské dovolené může využít 4 týdny před porodem a 14 týdnů po porodu, otec může využít 14 dní během otcovské dovolené během prvních 14 týdnů po porodu. Zbývajících 32 týdnů může být rozděleno mezi rodiči v rámci rodičovské dovolené.

Estonsko

Doba péče o dítě je v Estonsku zohledněna dvojím způsobem, v závislosti na tom, kdy byla vykonávána. Doba péče o dítě do věku 3 let před rokem 1999 je považována za dobu zaměstnání, i když za ni nebylo hrazeno pojistné. Zároveň je za dobu zaměstnání

považována v rozsahu maximálně dvou let doba péče o dítě, o které rodič pečoval minimálně po dobu osmi let.

Za pečující osobu, která pobírá příspěvek na péči o dítě do tří let, platí příspěvek zaměstnavatele stát. Vyměřovacím základem je v tomto případě 20 % minimální mzdy (584 EUR v roce 2020). Doba péče o dítě do tří let věku je od roku 1999 považována za dobu účasti v důchodovém systému, jednomu z rodičů jsou připisovány měsíční příspěvky ve výši 4 % celostátní průměrné mzdy na jeho konto ve fondově financovaném pilíři.

Rodiče, kteří pečovali o děti a splnili podmínky minimální doby pojištění, mají nárok na přiznání starobního důchodu za zvýhodněných podmínek.

Následující osoby, které získaly potřebnou dobu pro přiznání starobního důchodu, mají právo na odchod do starobního důchodu za zvýhodněných podmínek:

Rodiče, kteří pečovali nejméně osm let o dítě mladší 18 let s mírným, vážným nebo velmi vážným zdravotním postižením, nebo o pět nebo více dětí – pět let před dosažením důchodového věku. Rodiče, kteří pečovali nejméně osm let o čtyři děti – tři roky před dosažením důchodového věku a rodiče, kteří pečovali nejméně osm let o tři děti – jeden rok před dosažením důchodového věku.

Nárok na výše uvedená zohlednění dob výchovy dítěte má vždy pouze jeden z rodičů.

Finsko

Od roku 2005 jsou období péče o dítě ve Finsku zohledňována v důchodovém systému následovně. Období, kdy pečující osoba pobírá mateřský, otcovský či rodičovský příspěvek, je hodnoceno v maximálním rozsahu 11 měsíců. Vyměřovacím základem při výpočtu důchodu je 1,21násobek příjmu, ze kterého byly vypočítány rodinné dávky. Doby péče o dítě do věku tří let některým z rodičů, během nichž rodič nemá pracovní příjem a je příjemcem příspěvku na domácí péči o dítě, jsou hodnoceny při výpočtu důchodu. Vyměřovacím základem je vládou stanovená pevná částka, která se pravidelně valorizuje, v roce 2020 to bylo 767,09 EUR měsíčně, což odpovídá přibližně 20 % národní průměrné mzdy. Osoby pobírající rodinné dávky neplatí důchodové pojistné, to je částečně hrazeno ze státního rozpočtu.

Francie

Ve Francii je v DB schématu důchodového systému zohledněna matce doba péče o dítě formou dodatečného navýšení doby pojištění o čtyři čtvrtletí (jeden rok) za každé dítě, bez ohledu na to, zda přerušila pracovní kariéru či nikoliv. V případě těžce postiženého dítěte se započítá období až osmi čtvrtletí (dvou let). Vedle toho jsou přiznána další čtyři čtvrtletí jednomu z rodičů (či může být rozděleno mezi oba rodiče) za období vzdělávání dítěte. Příspěvky do důchodového systému za tato období jsou hrazena státem. Vyměřovacím základem je minimální mzda.

Pokud rodiče vychovávali minimálně tři děti alespoň po dobu 9 let do dosažení věku dítěte 16 let, mají nárok na zvýšení vypočteného důchodu o 10 %. Toto navýšení náleží

oběma rodičům. Ve všech zvláštních důchodových schématech, vyjma schématu pro horníky, se navíc poskytuje navýšení o dalších 5 % za čtvrté a každé další dítě, s omezením na maximální zvýšení důchodu o 30 %.

Období přerušení či omezení pracovní kariéry z důvodu péče o dítě jsou též zohledňována ve veřejných a zaměstnaneckých důchodových schématech. Při hodnocení těchto období je vyměřovacím základem minimální mzda. Pro první dvě děti v rodině jsou období péče hodnocena v maximálním rozsahu 3 let za každé dítě. Pro další děti přítomné v rodině se doba zohlednění prodlužuje dle podmínek nároku na rodinné dávky a výdělečné podmínky dané rodiny.

Pro ženy pracující v manuálních dělnických profesích existuje možnost přiznání 50 % starobního důchodu v 60 letech v případě, že vychovaly nejméně 3 děti a získaly dobu pojištění nejméně 30 let

Ve Francii je dále rodič v domácnosti, který pobírá určité zákonem vymezené rodinné dávky, automaticky zařazen mezi okruh důchodově pojištěných osob.

Irsko

V Irsku byl od roku 1994 zaveden program týkající se žen v domácnosti s cílem ochrany důchodových nároků těchto osob pečujících buď o děti do 12 let věku, nebo o invalidní osoby. V rámci pravidel zavedených touto reformou je umožněno snížení počtu let potenciální pracovní kariéry (důchodový věk minus počátek pojištění) používaných při výpočtu důchodu až o 20 let z důvodů péče o dítě či invalidní osobu. Samotná péče o dítě sama o sobě nezakládá žádné důchodové nároky, vždy musí být doplněna výdělečnou činností v minimálním zákonem stanoveném rozsahu. Možnost snížení počtu evidovaných let pojištění je pro ženu v domácnosti, která má trvalé bydliště v Irsku, je starší 16 let a nedosáhla důchodového věku, není výdělečně činná a bydlí s dítětem mladším 12 let ve společné domácnosti a zároveň o ně pečuje na plný úvazek. Zohledňují se vždy celé roky přerušení pracovní kariéry a roky, ve kterých dotyčná osoba začne nebo přestane pečovat o dítě. Nárok na důchod z veřejného systému pro matky pečující o dítě není ovlivněn za předpokladu, že během produktivního života bylo placeno pojištění alespoň po dobu 10 let (520 evidovaných týdnů zaplacených příspěvků na individuálním kontu pojištěnce).

Itálie

V Itálii se rozlišují zohledněné doby podle doby, kdy bylo dítě vychováváno. Rozlišuje se období před reformou důchodového systému na NDC, tedy období před 1. 1. 1996, a období po 1. 1. 1996 v systému NDC.

Pokud bylo dítě vychováváno před 1. 1. 1996, jsou zohledňována následující období výchovy. Mateřská a otcovská dovolená v rozsahu pěti měsíců (dva měsíce před očekávaným dnem porodu a tři měsíce po porodu) pro matku a v některých případech pro otce. Vyměřovacím základem za toto období je výše dávky při čerpání mateřské/otcovské dovolené. Rodičovská dovolená je zohledňována v maximálním rozsahu jedenácti měsíců

dohromady pro oba rodiče v období prvních tří let života dítěte. Matce je zohledněno nejvýše šest měsíců, otci maximálně sedm měsíců, pokud minimálně tři měsíce bude bez pracovních příjmů. Rodičovská dovolená nemusí být čerpána vcelku. Vyměřovacím základem je 30 % předchozích příjmů. Období péče o nemocné dítě během prvních tří let života dítěte bez časového omezení, pro oba rodiče. Mezi třetím a osmým rokem života dítěte je zohledňováno maximálně 5 dní v roce pro každého z rodičů. Vyměřovacím základem je 200 % dávky, která náleží při péči o nemocné dítě.

V rámci důchodového systému NDC po roce 1996 jsou zohledňována následující období, za která jsou na individuální účet pojištěnce připsány pomyslné platby. Doba péče o dítě do šesti let věku dítěte v rozsahu maximálně sto šedesáti dnů za každé dítě a doba péče o dítě starší šesti let v maximálním rozsahu 25 dní v roce po dobu dvou let.

Každá žena bez ohledu na to, zda v době péče o dítě pracuje či nikoliv, má nárok na dřívější odchod do důchodu v rozsahu 4 měsíců za každé vychované dítě, maximálně však o 12 měsíců. Alternativně si může zvolit výhodnější způsob výpočtu důchodu, kdy se jí při výpočtu zohlední kratší naděje dožití než ve skutečnosti. V případě vychovaného jednoho či dvou dětí jde o zkrácení o jeden rok, v případě tří a více dětí o dva roky. Toto zvýhodnění vede k vyššímu přiznanému důchodu.

Litva

Do roku 2008 byly doby péče o dítě (období, během něhož osoby pobíraly státní mateřské/otcovské příspěvky nebo byly na rodičovské dovolené do tří let věku dítěte) hodnoceny jako náhradní doby pojištění v rozsahu maximálně 3 let. Od ledna 2008 jsou doby péče o děti do věku tří let brány jako doby pojištění, vyměřovacím základem je buď výše mateřského/otcovského příspěvku, který náleží do dvou let věku dítěte, nebo minimální mzdy v případě, že mateřský/otcovský příspěvek již není vyplácen. Od roku 2014 je pojistné za dobu péče hrazeno státem ve výši 2 % průměrné mzdy, v roce 2019 došlo ke snížení pojistného hrazeného státem na 1,5 % průměrné mzdy. Období mateřství a péče o dítě jsou zohledněny jak v I. pilíři, tak ve II. pilíři.

Lotyšsko

V Lotyšsku je základní důchodový systém tvořen dvěma povinnými schémata, průběžně financovaným NDC systémem a fondovým příspěvkově definovaným systémem. Doby péče o dítě do věku maximálně 1,5 roku jsou zohledněny v případě, že daná osoba pobírá rodinné dávky (příspěvek na dítě, rodičovský příspěvek, mateřská/otcovská dávka, příspěvek na péči o postižené dítě, příspěvek pěstouna a další). Pojistné za toto období je hrazeno státem, jeho výše se odvíjí ze sociální dávky, kterou osoba pobírá.

Lucembursko

V Lucembursku mohou rodiče čerpat rodičovskou dovolenou po dobu až 6 měsíců. Během tohoto období jim náleží rodičovský příspěvek, který je odvozen od výše předchozích

příjmů. Toto období je započítáno do doby pojištění a při výpočtu důchodu se jako vyměřovací základ počítá rodičovský příspěvek. Další doby výchovy dětí po skončení rodičovské dovolené jsou zohledněny na žádost pojištěnce, který omezí nebo přeruší svou výdělečnou činnost z důvodu výchovy dítěte, formou náhradní doby pojištění. Započítává se období v délce maximálně 2 let do dosažení 4 let věku dítěte. V případě, že době narození dítěte jsou v rodině již vychovávány minimálně dvě další děti, nebo pokud je dítě zdravotně postižené, započítává se doba péče v rozsahu 4 let. Náhradní doba je zohledněna vždy jen jednomu z rodičů, nicméně může být rozdělena mezi rodiče za podmínky, že jejich nároky nepřekročí maximální dobu zohlednění – každý z rodičů např. může využít jeden rok náhradní doby pojištění v případě společné péče o jedno dítě po dobu dvou let. V případě neshody rodičů ve věci rozdělení délky náhradní doby pojištění bude rozdělení provedeno ve prospěch rodiče, který se podílel na výchově dítěte větší měrou. Náhradní doby pojištění za dobu péče o dítě jsou zohledněny jak při zjišťování nároku na důchod, tak při stanovení výše důchodu. Při výpočtu výše důchodu se jako vyměřovací základ bere v úvahu průměr vyměřovacího základu pojištěnce za předchozích 12 měsíců pojištění. Zákonem je stanovena spodní hranice takto zjištěného vyměřovacího základu. Pojistné za období náhradní doby pojištění výchovy dětí je částečně hrazeno státem.

Maďarsko

Podle reformních zákonů z roku 1997 se doby péče o dítě před 1. 1. 1998 považují za období zaměstnání. Za období péče o dítě se považují doby, kdy rodič pobíral mateřské dávky, rodičovský příspěvek a příspěvek na péči o dítě. Zvláštní pravidla se aplikují na období věnované výchově dětí před rokem 1968. Za dobu výchovy dětí před rokem 1968 má pojištěnec nárok na uznání období výchovy dětí jako období zaměstnání v trvání jednoho roku za každé dítě a jednoho a půl roku v případě, že se jedná o postižené dítě. Od 1. 1. 1998 jsou zohledňovány doby péče o dítě, ve kterých rodič pobírá příspěvek na péči o dítě, příspěvek na péči o dítě a podporu na výchovu dítěte. Pro každou z těchto dávek jsou jiné podmínky a jiná doba pro její výplatu, stejně jako výše dávky. Proto budou tyto dávky zohledněny při výpočtu výše důchodu jako vyměřovací základ pouze v případě, že to bude pro pojištěnce výhodné. Pokud by vyměřovací základ z výdělečné činnosti v době, kdy pojištěný nepečoval o děti, byl vyšší než samotné dávky, nebude se k dávám přihlížet a jako vyměřovací základ pro období péče se použije průměr z výdělečné činnosti. Pokud je současně s pobíráním výše zmíněných dávek pojištěnec zaměstnán na částečný úvazek, pak se vyměřovací základy sčítají a jsou při výpočtu výše důchodu zohledněny pouze v případě, že je to pro pojištěnce výhodné.

Výše uvedené dávky náležející v době péče o dítě podléhají platbě pojistného – rodič vždy musí zaplatit část pojistného připadajícího na zaměstnance ve výši 10%, příspěvky na důchodové pojištění připadající na zaměstnavatele jsou hrazeny prostřednictvím centrálního státního rozpočtu. Celková doba zohledňovaných dob péče o dítě není omezena, záleží na věku a počtu dětí v rodině a složení rodiny.

Přídavek za péči o dítě náleží do dvou let věku dítěte (v případě vícečetných porodů do tří let). Výše dávky je 70% denního průměrného hrubého výdělku, maximálně však do výše dvojnásobku minimální mzdy (225 400 HUF hrubého měsíčně v roce 2020).

Příspěvek na péči o dítě náleží jednomu z rodičů, který o dítě pečuje do 3. narozenin dítěte (maximálně 36 měsíců), nebo v případě dvojčat do konce roku dovršení věku povinné školní docházky, popř. v případě trvale nemocného nebo těžce zdravotně postiženého dítěte do jeho deseti let (nejvýše 120 měsíců). Měsíční výše dávky je stejná jako minimální starobní důchod (28 500 HUF v roce 2020). V případě vícečetných porodů se částka násobí podle počtu dětí.

Podpora při výchově dítěte náleží jednomu z rodičů, kteří vychovávají tři a více nezletilých dětí v období mezi třetími a osmými narozeninami nejmladšího dítěte. Měsíční výše dávky je stejná jako minimální starobní důchod (28 500 HUF v roce 2020).

Německo

V Německu je doba výchovy dětí zohledňována jako náhradní doba pojištění. Započítává se doba výchovy dítěte v prvních třech letech po narození pro děti narozené po 1.1.1992. Pro děti narozené před 1.1.1992 je doba výchovy dítěte zohledněna v rozsahu dvou a půl roku po porodu. Náhradní doba je uznána pouze jednomu rodiči, a to tomu, který se o dítě opravdu staral. Starali-li se oba a jestliže sami rodiče neurčí jinak, je náhradní doba přiznána matce. Náhradní doba může být rozdělena mezi oba rodiče. Pokud se narodí další dítě v době zohledňování náhradní doby pojištění za předchozí narozené dítě, prodlužuje se náhradní doba zohledňovaná za výchovu tohoto dítěte o nevyčerpanou část náhradní doby za předchozí dítě.

Náhradní doby se hodnotí jak pro účely stanovení nároku na důchod, tak při jeho výpočtu. Doba výchovy dítěte je při výpočtu výše důchodu hodnocena fiktivním vyměřovacím základem ve výši průměrného vyměřovacího základu všech pojištěnců. Doby výchovy dětí jsou započítávány do minimální doby pojištění, která činí 5 let. Příspěvky do systému důchodového pojištění za tyto doby jsou placeny vládou z daňových výnosů.

Když rodič při výchově dětí pracuje či pokud vychovává více dětí mladších 10 let současně, má za tuto dobu nárok na bonus při výpočtu výše důchodu ve výši 50% svého důchodového nároku.

Nizozemí

V základním důchodovém schématu jsou zahrnuty všechny osoby s trvalým pobytem na území Nizozemí. Doby nevýdělečné činnosti z důvodu péče o dítě nemají vliv na výši důchodu, jsou zahrnuty automaticky.

V zaměstnaneckých schématech nejsou doby nevýdělečné aktivity z důvodu péče o dítě zohledňovány. Mnoho zaměstnaneckých schémat však umožňuje doplacení příspěvků za dobu nevýdělečné aktivity strávené péčí o dítě.

Norsko

Příjmově vztahený starobní důchod je v norském systému sociálního zabezpečení poskytován na základě výše ročního příjmu, za který náleží pojištěnci důchodové body. Osobám pečujícím o dítě mladší šesti let, které přišly v důsledku péče o dítě o pracovní příjem, nebo jim příjem poklesl pod stanovenou hranici, jsou v systému důchodového pojištění připisovány důchodové body až do výše 4,5 bodu za rok. To odpovídá důchodovému nároku, založenému na příjmech ve výši 72% průměrné mzdy (NOK 453 839, – v roce 2020). Pro přiznání důchodových bodů za období péče o dítě je potřeba, aby dotyčná osoba vykonávala zmíněnou péči po dobu nejméně 6 měsíců a aby tato péče o dítě splňovala podmínky stanovené Zákonem o dětech a rodičích. V roce narození dítěte není podmínka trvání péče o dítě v rozsahu minimálně 6 měsíců vyžadována. Důchodové body za péči o dítě jsou obvykle připisovány osobě oprávněné k pobírání rodinných přídatků poskytovaných na dítě/děti. Starají-li se o dítě denně oba rodiče nebo žije-li dítě s oběma rodiči po srovnatelně dlouhou dobu, rodiče se musí rozhodnout, komu budou důchodové body připisovány. Vždy však mohou být připisovány pouze jednomu z rodičů.

Polsko

V Polsku je období, po které nebyla vykonávána výdělečná činnost z důvodu péče o dítě, zohledňováno při posouzení nároku na starobní a invalidní důchod. V případě osob narozených před 1. lednem 1949 je zohledňována péče o dítě do 4 let věku v rozsahu maximálně 3 let za dobu péče o každé dítě, dohromady za všechny děti však maximálně 6 let doby péče (dvojnásobek v případě zdravotně postiženého dítěte). Zohledňuje se i doba péče mimo území Polska. Pro účely zjištění nároku na důchod je tato doba hodnocena v rozsahu jedné třetiny. Při výpočtu důchodu je doba péče zohledněna jako 0,7% základní sazby za každý rok nepřispěvkového období.

Nárok na starobní důchod u osob narozených po 31. prosinci 1948, pro které platí nový NDC systém, není podmíněn celkovým splněním dob pojištění a částka starobního důchodu je závislá na částce odvedeného pojistného kapitálu, tudíž zohledněny jsou pouze ty doby péče o dítě, za které jsou hrazeny příspěvky ze státního rozpočtu. Stát hradí pojistné za dobu, za kterou jsou poskytovány pojištěné osobě rodičovské dávky. Doba výplaty dávky závisí na počtu dětí a činí 20 týdnů pro jedno dítě, 31 týdnů pro dvě děti, 33 týdnů pro tři děti, 35 týdnů pro čtyři děti a 37 týdnů pro pět a více dětí. Po dobu mateřské dovolené jsou příspěvky do důchodového systému hrazeny ze státního rozpočtu, vyměřovacím základem je výše mateřské dávky, což je průměrná mzda za posledních 12 měsíců.

Po skončení mateřské dovolené mohou rodiče čerpat tzv. dodatečnou mateřskou dovolenou v délce maximálně šesti týdnů na jedno dítě. V případě vícečetných porodů se mateřská dovolená prodlužuje. Na mateřskou dovolenou navazuje možnost čerpat rodičovskou dovolenou po dobu až 3 let. Pojistné za toto období hradí stát, od roku 2012

je vyměřovacím základem 60 % průměrné mzdy. Takto vypočtený vyměřovací základ však nesmí být vyšší než průměrná mzda pojištěnce za posledních 12 měsíců).

Všechna období, po která se platí příspěvky, zakládají nárok na minimální důchod.

Portugalsko

Doby mateřství i péče o dítě vedoucí k přerušení či omezení rozsahu výdělečné činnosti jsou hodnoceny jak při zjišťování nároku na důchod, tak při výpočtu jeho výše. Zohledňuje se doba péče o dítě do dvou let věku dítěte, v případě třetího a dalších dětí v rodině do tří let věku dítěte. Zohledněna je jak doba při pobírání rodinných dávek, tak doba rodičovské dovolené. Z rodinných dávek se neodvádí pojistné. Vyměřovacím základem při výpočtu důchodu za tato období je dosažený příjem 6 měsíců před začátkem přerušení/omezení výdělečné činnosti z důvodu péče o dítě. Od roku 2002 je umožněno při výpočtu výše důchodu hodnotit až tři roky práce na částečný úvazek při současně péči o dítě mladší 12 let jako by měl rodič plný úvazek.

Rakousko

V Rakousku je doba péče o dítě posuzována jako náhradní doba pojištění v maximálním rozsahu 4 let po narození dítěte, v případě vícečetného porodu v rozsahu pěti let po narození dítěte. Narodí-li se v této době další dítě, lhůta přiznání náhradních dob za výchovu dříve narozeného dítěte (dětí) se ukončí a začíná běžet nová lhůta za výchovu posledně narozeného dítěte. Tato doba se započítává jako rovnoprávná doba důchodového pojištění. Náhradní dobu za výchovu dítěte si může nárokovat pouze jeden z rodičů, a to ten, který skutečně a převážně dítě opravdu vychovával. Rodiče se při využití náhradních dob mohou střídát. Doba výchovy dítěte se zohledňuje jak při zjišťování nároku na důchod, tak při výpočtu jeho výše. Při výpočtu důchodu je doba výchovy dítěte zohledněna fiktivním zákonem stanoveným vyměřovacím základem (EUR 1 922,59 v roce 2020)

Doba péče o dítě mimo území Rakouska se až na výjimky nehodnotí. Pojistné za náhradní doby pojištění je hrazeno ze státních či regionálních rozpočtů.

Slovensko

Do okruhu povinně pojištěných osob ve slovenském základním důchodovém systému patří mimo jiné i osoby s trvalým pobytem na území Slovenské republiky, které se řádně starají o dítě ve věku do šesti let, či osoby s trvalým pobytem na území Slovenské republiky, které se řádně starají o dítě trvale postižené nejvýše do 18 let jeho věku. Za tyto osoby platí pojistné stát, vyměřovacím základem bylo do roku 2011 60 % průměrného předchozího příjmu. Nyní je to průměrný příjem 2 roky předcházející době péče. Na Slovensku se rovněž liší důchodový věk v závislosti na počtu vychovaných dětí, výchova dětí se přednostně zohledňuje ženám, pokud to není možné, zohledňuje se mužům. Důchodový věk pro generaci narozenou v roce 1966 a dále bude v závislosti

na počtu vychovaných dětí následovný: bezdětní 64 let, pojištěnci s jedním vychovaným dítětem 63,5 roku, pojištěnci se dvěma vychovanými dětmi 63 let, pojištěnci se třemi a více vychovanými dětmi 62,5 roku.

Slovinsko

Doba péče o dítě do jednoho roku je ve Slovinsku dobou pojištění, pojistné je hrazeno pojištěnci za výhodnějších podmínek než zaměstnaným (po dobu péče o dítě mají nižší platby pojistného). Při výpočtu důchodu je doba péče zohledněna fiktivním vyměřovacím základem ve výši průměrného příjmu rodiče za období, kdy byl výdělečně činný. Za dobu péče je považováno období pobírání mateřského či rodičovského příspěvku, které jsou poskytovány po dobu jednoho roku, nebo období pobírání tzv. dílčí platby za ušlý příjem, která je vyplácena rodiči vážně fyzicky nebo duševně postiženého dítěte. Rodiče si mohou snížit věkovou hranici odchodu do důchodu za každé vychované dítě o které pečovali nejméně po dobu pěti let. Věková hranice odchodu do důchodu se snižuje o 8 měsíců při jednom vychovaném dítěti, o 20 měsíců při dvou vychovaných dětech a o 36 měsíců při třech vychovaných dětech. Věková hranice se dále snižuje o 20 měsíců za každé další dítě. Rodiče se musí dohodnout na tom, u kterého z nich se sníží věková hranice. Je-li v rodině dětí více, může dojít ke snížení hranice oběma rodičům, každému za jiné dítě. Pokud se rodiče nedohodnou, je ke snížení věkové hranice pro odchod do důchodu oprávněn ten rodič, který využil ve větším rozsahu rodičovskou dovolenou. Pokud rodičovskou dovolenou nevyužil ani jeden z rodičů, nebo jí rodiče využívali rovným dílem, je oprávněna ke snížení věkové hranice pro odchod do důchodu žena. Od roku 2020 existuje ve Slovinsku možnost namísto snížení věkové hranice odchodu do důchodu využít zvýšení procentní části výměry důchodu. Za jedno vychované dítě je možné zvýšení procentní výměry důchodu o 1,36 % (stejně jako je hodnocen každý rok výdělečné činnosti). Maximální zvýšení procentní části výměry důchodu je 4,08 % v případě výchovy tří a více dětí. Rodiči, který si kvůli péči o dítě mladší tří let snížil pracovní úvazek, je při výpočtu výše důchodu po tuto dobu započítáván vyměřovací základ tak, jako by pracoval na plný úvazek. Tohoto opatření může využít vždy jen jeden z rodičů.

Španělsko

Ve Španělsku je v důchodovém systému zohledňována doba péče o dítě ve věku do 3 let po dobu čerpání rodičovské dovolené. Tyto doby se hodnotí jak pro účely vzniku nároku na důchod, tak jeho výši. Příspěvky za toto období nejsou hrazeny nikým. Od 1. ledna 2016 bylo možno zvýšit procentní část výměry důchodu žen v závislosti na počtu vychovaných dětí. Toto zvýšení činilo 5 % u matek v případě dvou dětí, 10 % v případě matek 3 dětí a 15 % v případě matek, které vychovaly čtyři a více dětí. Od roku 2022 došlo ke změně této formy bonusu. Nově je umožněno čerpat bonus zvýšení důchodu již od jednoho dítěte, maximálně však pro 4 děti. Bonus již není stanoven jako procentní navýšení důchodu, ale je vyjádřený fixní částkou za každé dítě. V roce 2022 byla stanovena

roční výše této dávky na 378 € za každé zohledňované dítě. Další podstatnou změnou je to, že na zvýšení důchodu mají nově nárok i otcové, předtím byla určena pouze pro matky.

Švédsko

Ve Švédsku je základní důchodový systém tvořen dvěma povinnými schématy, průběžně financovaným NDC systémem a fondovým příspěvkově definovaným systémem. Doby výchovy dětí do věku 4 let jsou zohledněny při stanovení výše starobního důchodu. Děje se to zvýšením započitatelných příjmů za každý rok péče, který je při výpočtu zohledněn. Příjmy jsou automaticky zvyšovány tomu z rodičů, který má nižší příjmy z výdělečné činnosti. Příspěvky za tyto doby jsou hrazeny státem. Péče o dítě při výpočtu důchodu je zohledňována třemi způsoby, vždy je vybrán ten, který je pro pojištěnce nejvýhodnější. V případě že v důsledku péče o dítě ve věku do 4 let poklesne příjem z výdělečné činnosti, použije se jako vyměřovací základ příjem ve výši před narozením dítěte, nebo příjem ve výši 75 % průměrného příjmu všech pojištěnců mladších 65 let, nebo každoročně vládou vyhlášená paušální částka.

Za období, kdy pojištěnci pečující o dítě náleží rodičovské dávky, je odváděno pojistné a vyměřovacím základem je výše takové dávky. Rodič hradí část pojistného připadajícího na zaměstnance ve výši 7 % z dávky. Příspěvek zaměstnavatele ve výši 10,21 % je hrazen státem.

Švýcarsko

Ve státním veřejném příjmově vztaženém důchodovém systému jsou doby péče o dítě do věku 16 let od roku 2015 zohledněny formou bonusu, kdy je při výpočtu důchodu za dobu péče připočítán bonus k případné získané době pojištění. Připsaný bonus je doba pojištění s fiktivním vyměřovacím základem ve výši trojnásobku minimálního důchodu v době, kdy pojištěnec o důchod žádá (CHF 42 660 v roce 2019). Pokud byli rodiče/registrovaní partneři v době výchovy sezdáni, kredit se mezi ně rozdělí rovným dílem. Náklady jsou hrazeny státem.

Velká Británie

Ve Velké Británii jsou pečujícími, kteří nejsou z důvodu péče o dítě výdělečně činní, či těm, kteří z důvodu péče o dítě mají nízké příjmy, které nepodléhají platbě pojištění, připisovány na jejich individuální konta kredity za dobu péče dítěti. Pokud pečující osoba pobírá státní podporu v mateřství, získává kredit 1. třídy automaticky. Pokud pečující osoba pobírá zákonný mateřský/otcovský příspěvek a má nízké příjmy, je oprávněna požádat o přiznání kreditu 1. třídy. Pokud má rodič nárok na přidavek na dítě mladší 12 let (i v případě, že ho nepobírá), automaticky získává kredit 3. třídy.

Tab. 1 Zohlednění dob výchovy dítěte v důchodových systémech

Země	Způsob zohlednění	Rozsah	VZ při výpočtu důchodu	Pojištění/příspěvky platí	Další výhody
Česká republika	náhradní doba pojištění, vznik nároku i výše důchodu	4 roky	průměr ostatních příjmů z výdělečné činnosti	nikdo	dřívější odchod do důchodu pro ženy
Dánsko	V systému základního starobního důchodu jsou automaticky zahrnuty doby přerušení kariéry z důvodu péče.				zvýšené příspěvky v ATP zaměstnanec-kém schématu – 1/3 platí zaměstnanec, 2/3 stát
Estonsko	náhradní doba pojištění v základním pilíři + příspěvek na konto ve fondovém pilíři ve výši 4 % PM	3 roky	20 % MM	stát	možnost dřívějšího odchodu do důchodu pro rodiče se 3 a více dětmi
Finsko	náhradní doba pojištění	3 roky	1,21násobek příjmu, z něhož byly vypočteny roční dávky/fixní částka ve výši cca 20 % PM	částečně stát	
Francie	navýšení dob pojištění za péči o dítě	2 roky	MM	stát	zvýšení důchodu o 10 % při výchování minimálně 3 dětí

Irsko	vyloučená doba, nerozměňuje vyměřovací základ, počítá se do minimální doby pojištění	až 20 let celkem	ostatní příjmy z výdělečné činnosti		
Itálie	náhradní doba pojištění pro narozené před 1996, připsání doby pojištění na individuální účet pro narozené po 1996	0,5 roku			možnost snížení věku odchodu do důchodu či výhodnější výpočet důchodu v závislosti na počtu dětí
Litva	náhradní doby pojištění	3 roky	výše rodinné dávky/MM	stát 1,5 % PM	
Lotyšsko	náhradní doba pojištění	1,5 roku	výše rodinné dávky/MM	stát	
Lucembursko	náhradní doba pojištění, vznik nároku i výše důchodu	2 roky	Ø příjmů poslední rok před porodem	částečně stát	
Maďarsko	doba pojištění	po dobu pobírání dávek	dávky (jestliže jsou nižší než předchozí příjem, lze využít vyloučené doby)	pojištěnec + stát (za zaměstnavatele)	

Německo	náhradní doba pojištění – jsou za ni připisovány body na konto	3/2,5 roku*	PM	stát	zvýšení důchodu o 50 % za období, kdy se pojištěnec staral o více dětí najednou či současně s péčí pracoval
Nizozemí	v systému základního starobního důchodu jsou automaticky zahrnuty doby přerušení kariéry z důvodu péče				možnost doplacení doby péče o dítě v zaměstnaneckých schématech
Norsko	náhradní doba – jsou za ni připisovány body na konto	6 let	cca 72 % PM	stát	
Polsko	NDC náhradní doba	4–6 měsíců	Mateřská dávka/60 % PM	stát	období péče zakládá nárok na minimální důchod
Portugalsko	náhradní doba pojištění	2/3 roky**	příjem předcházející 6 měsíců přerušení kariéry		možnost zohlednění až 3 let práce na částečný úvazek v souběhu s péčí jako práci na plný úvazek

Rakousko	náhradní doba pojištění, vznik nároku i výše důchodu	4 roky	měsíční fix 1922,69 € (v roce 2020)	stát z rozpočtu či fondů	
Slovensko	před reformou 2004 náhradní doba pojištění, od 2004 doba pojištění	6 let	Individuální PM 2 roky před péčí	stát	snížení věkové hranice pro rodiče
Slovinsko	doba pojištění	3 roky	Průměr ostatních příjmů z výdělečné činnosti	pojištěnec platí nižší sazbu	snížení věkové hranice či výhodnější výpočet výše důchodu, možnost započtení částečného úvazku v souběhu s péčí jako plného úvazku
Španělsko	náhradní doba pojištění	3 roky		nikdo	navýšení důchodu o fixní částku za vychované dítě
Švédsko	zvýšení příjmů na individuálním kontě za dobu péče	4 roky	výhodnější z: příjem před péčí/75 % PM/fixní částka	stát	
Švýcarsko	bonus ve formě zvýšení příjmu za výchovu dítěte při výpočtu důchodu	po dobu péče do věku 16 let	3násobek minimálního ročního důchodu	stát	

Velká Británie	kredity za dobu péče o děti	až 24 M, 22 Ž let celkem	ostatní příjmy z vý- dělečné činnosti	–	
---------------------------	-----------------------------------	-----------------------------	--	---	--

**dle data narození pojištěnce, **podle počtu dětí v rodině, PM – průměrná národní mzda, MM minimální mzda*

Zdroj: národní legislativy, oficiální webové stránky nositelů pojištění, MISSOC 2022, OECD (b) 2021, Review of Leave Policies and Research 2022.

ZÁVĚR

Stanovení podmínek pro zohlednění dob výchovy dětí v důchodovém systému je v pravomoci jednotlivých států a odpovídá jejich specifickým podmínkám a modelům důchodového zabezpečení. V současné době není tato problematika ještě upravena komunitárním právem, které by mohlo sloužit jako rámec. Analýza národních legislativ jednotlivých zemí ukazuje, že zohlednění dob výchovy dětí v důchodových systémech porovnávaných zemí vykazuje vysokou variabilitu.

Ve všech srovnávaných zemích je doba péče o dítě zohledněna při zjišťování nároku na důchod. Obecně lze říci, že se zohledňuje výchova dětí převážně v prvních letech života a v kratším rozsahu. Čím větší rozsah péče a čím starší dítě, tím je zohlednění méně časté. Ve většině srovnávaných zemí nejsou při zohledňování dob výchovy dětí rozdíly v závislosti na pořadí narození a doba výchovy každého dítěte je zohledněna stejně. Rozdíl je většinou pouze u vícečetných porodů, kdy bývá doba výchovy za výchovu více dětí zvýšena. Zohlednění dob výchovy dětí v důchodových systémech srovnávaných zemí se vyznačovalo zejména následujícími rysy:

Mezery v evidenci dob důchodového pojištění rodičů, vzniklé výchovou dětí, mohou být kompenzovány zaplacením příspěvků za toto období ze státních či obecních prostředků, nebo je umožněno dobrovolné doplacení pojistného za toto období k zachování důchodových nároků pojištěné osoby. Ojediněle je výchova dětí zohledněna prostřednictvím započítání náhradních (nepříspěvkových) dob pojištění, za které nejsou nikým placeny příspěvky na sociální pojištění.

Doby výchovy dětí mohou částečně sloužit pouze k vyplnění mezery v době pojištění při zjišťování nároku na důchod (doplnění minimálního počtu let potřebných pro získání nároku na důchod).

Doby výchovy dětí mohou být při výpočtu výše důchodu vyloučeny, aby nerozměňovaly skutečně dosažené příjmy, ze kterých je důchod počítán. Variantou je ohodnocení dob výchovy dítěte při výpočtu důchodu fiktivním vyměřovacím základem, který vede k navýšení důchodové dávky pro pečující osobu. Může se jednat o celonárodní průměrnou mzdu, která zvyšuje výši důchodu zejména pro nízkopříjmové pečující. Objevuje se i možnost v případě snížení pracovního úvazku z důvodu péče o dítě toto období následně při výpočtu hodnotit tak, jako by pečující osoba pracovala na plný úvazek. V některých

zemích je výchova dětí zohledněna poskytnutím dávek vázaných na místo pobytu, které mají charakter rodinných dávek a mají přímé nebo nepřímé dopady na pozdější stanovení důchodových nároků (dávky mohou být vyměřovacím základem pro stanovení pojistného a výše důchodu). Objevuje se i možnost připsání bonusu za výchovu dítěte na individuální konto pojištěnce či zvýšení doby pojištění připsáním bonusu či příplatky k důchodu nebo jeho navýšení v závislosti na počtu vychovaných osob. V několika zemích se vyskytuje možnost snížení zákonné hranice odchodu věku do důchodu pro rodiče či pouze pro matky vychovávající děti. Toto snížení věkové hranice je v některých zemích možno vyměnit za výhodnější způsob výpočtu výše důchodu.

Výchova dětí je považována za nevýdělečnou činnost prospěšnou pro společnost. Důvodem pro zohlednění dob výchovy dětí v důchodových systémech je zachování důchodových práv pečujících osob a případné zlepšení pozice osob vychovávajících dítě při stanovení výše starobního důchodu. Při zohledňování dob výchovy v důchodových systémech většinou dochází k potlačení principu ekvivalence a posílení principu solidarity v důchodových systémech. Účinek výše uvedených opatření většinou není bezprostřední, tato opatření mají odložený účinek na výši důchodu, zpravidla dlouho po faktické době výchovy dětí. S ohledem na fakt, že převážnou většinou pečujících jsou i nadále ženy (OECD (a) 2019), přispívají výše zmíněná opatření ke snížení genderové nerovnosti ve výši důchodů.

SUMMARY

The issue of the gender pension gap is being widely discussed at the international level. Childcare has been identified as one of the reasons for the difference in the amount of pensions between men and women, and national pension systems reduce such differences by taking into account child-raising periods when determining the entitlement to the pension and calculating the amount thereof. Childcare is generally understood as a non-profitable activity that is beneficial to society, hence its consideration in pension systems. The setting of the conditions for taking childcare periods into account in the pension system falls within the competence of individual states and corresponds to their specific conditions and pension systems models, and evinces a high degree of variability. In all the countries compared, the time spent caring for children is considered when determining the right to a pension. In general, it can be stated that child raising is taken into account mainly in the first years of life and to a relatively shorter extent. The greater the scope of care and the older the child, the less frequent the consideration is. In most of the countries compared, no differences are apparent in terms of dependence on the birth order when considering the time spent raising children. As part of the pension system, women or caring parents are also granted additional benefits aimed at compensating for the decrease in or loss of work income due to childcare.

Literatura

AGUILAR, M., ESCOBEDO, A., MONTAGUT, T. *Local welfare policies in Spain: Employment, housing and child care, Universitat de Barcelona (Spain) WILCO Publication no. 06*, 2013. Dostupné z: http://www.wilcoproject.eu/wordpress/wp-content/uploads/WILCO_WP2_Report_06_ES1.pdf.

ADAMI, R. The effect of labour earnings on post retirement income. *Journal of Economic Studies*. London, 2013, ISSN 01443585.

BONNET, C., BENOÎT, R. Is There a Child Penalty in Pensions? The Role of Caregiver Credits in the French Retirement System. *Eur J Popul.* 2020, 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC7018905/>.

CODORNIU, J.M. Gender gap in retirement pensions in Spain. The impact of the maternity supplement, In: *Pensions today – economic, managerial, and social issues*. Lodz, Lodz University of Technology Repository 2021, ISBN 978-83-66287-93-8, 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://repozytorium.p.lodz.pl/handle/11652/3507>.

CORREIA, R. B., WALL, K. and LEITAO, M. Portugal country note. In: Koslowski, A., Blum, S., Dobrotić, I., Kaufman, G. and Moss, P. (eds.) *International Review of Leave Policies and Research*, 2022. 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://www.leavenetwork.org/annual-reviewreports/>.

EUROSTAT (a), 2021 Closing the gender pension gap? 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20210203-1>.

EUROSTAT (b), 2021 Data set-Gender pension gap by age group, 15. 9. 2022 Dostupné z: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/bookmark/ca6425d8-bd3e-4a09-b6d8-c181ea76bc6a?lang=en>.

FRERICKS, P., MAIER, R., DE GRAAF, W. Male norms and female adjustments: the influence of care credits on gender pension gaps in France and Germany. *European Societies*. 2008, 10:1, 97–119. 15.9.2022. Dostupné z: DOI: 10.1080/14616690701348810.

GOUGH, O. The impact of the gender pay gap on post-retirement earnings. *Critical Social Policy*. 2001, 21(3), 311–334. 15.9.2022. Dostupné z <https://doi.org/10.1177/026101830102100303>.

HALVORSEN, E., PEDERSEN, A. W. Closing the gender gap in pensions: A microsimulation analysis of the Norwegian NDC pension system. *Journal of European Social Policy*. 2019, 29(1), 130–143. 15.9.2022. Dostupné z <https://doi.org/10.1177/0958928717754296>.

HOLUB, M. Analýza nepřispěvkových dob v ČR a doporučení pro jejich sledování a evidenci. Praha: VÚPSV, 2004.

LODOVICI, M.S et al. The gender pension gap: differences between mothers and women without children, Istituto per la Ricerca Sociale (IRS)-Italy, EU 2016, 15. 9. 2022. Dostupné z: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571363/IPOL_STU\(2016\)-571363_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2016/571363/IPOL_STU(2016)-571363_EN.pdf).

LUCEMBURSKO. Guichet.lu, Zesumme Vereinfachen, 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://guichet.public.lu/en/citoyens/travail-emploi/pension-vieillesse/assurance-pension/demander-baby-years.html>.

MEIL, G., ESCOBEDO, A. and LAPUERTA, I. (2022) Spain country note. In: Koslowski, A., Blum, S., Dobrotić, I., Kaufman, G. and Moss, P. (eds.) *International Review of Leave Policies and Research*. 2022. 15. 9. 2022. Dostupné z: http://www.leavenetwork.org/lp_and_r_reports/.

MISSOC, Mutual Information System on Social Protection Comparative tables, 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://www.missoc.org/missoc-database/comparative-tables/>.

NĚMECKO. Deutsche rentenversicherung, Kindererziehung – Ihr Plus für die Rente, 15. 9. 2022. Dostupné z: https://www.deutsche-rentenversicherung.de/SharedDocs/Downloads/DE/Broschueren/national/kindererziehung_plus_fuer_die_rente.html.

OECD (a). Pensions at a Glance. OECD and G20 Indicators, OECD Publishing: Paris, 2019. ISBN 978-92-64-78791-9. 15.9.2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/b6d3dcfc-en>.

OECD (b). Pensions at a Glance. OECD and G20 Indicators, OECD Publishing: Country reports Paris, 2021. 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://doi.org/10.1787/ca401ebd-en>.

VALARINO, I. and NEDI, R.A. Switzerland country note. In: Koslowski, A., Blum, S., Dobrotić, I., Kaufman, G. and Moss, P. (eds.) *International Review of Leave Policies and Research*. 2022. 15. 9. 2022. Dostupné z: <https://www.leavenetwork.org/annual-reviewreports/>.

VARA, M. J. Gender Inequality in the Spanish Public Pension System. *Feminist Economics*. Madrid: Autonomous University of Madrid, 2013. ISSN 13545701.

Kontakt

Ing. Martin Holub, Ph.D.
Výzkumný ústav práce a sociálních věcí, v. v. i., Praha
Dělnická 213/12, 170 00 Praha 7
martin.holub@rilsa.cz